

Joe Auciello

”Ofullbordad leninism”

Publicerad i *Socialist Action* den 27 mars 2015.

Recension av *Paul Le Blanc, Unfinished Leninism*, (Chicago: Haymarket Books, 2014). – Svensk översättning (av drygt halva boken): [Ofullbordad leninism](#) (på marxistarkivet)

Ikoner, även revolutionära sådana, har ett förnuftigt syfte, även om det inte alltid uppfylls. Ikonbilden uppfordrar den aktuelle observatören till att uppmärksamma tidigare gärningar och därur forma framtiden. En ikon är då också en uppmaning till lydnad, vilket ofta står i motsättning till den rebelliska andan hos figuren som ska hyllas.

I Hanoi, i en park mitt emot Krigsmuseet, står en stor och imponerande staty av Vladimir Lenin, ledaren för Sovjetunionens Kommunistiska Parti och Sovjetstatens arkitekt. Denna staty lockar relativt få personer idag, men en inskription finns kvar från ett tidigare besök. Någon har krånglat sig upp på piedestalen för att på Lenins vänstra vad rita den universella symbolen för ungdomlig romans – ett hjärta genomstunget av en pil och namnen på de förmodat unga älskande.

Så hyllar det nuvarande på sitt eget sätt det tidigare; sådant blir ödet för revolutionära ikoner. Ingen överraskning för Lenin, vars änka ”mindes att Lenin ofta hade använt ordet *ikon* på ett nedsättande sätt, när han, om en revolutionär som hyllades men inte längre hade något inflytande, sade: ’Nåja, han är redan en *ikon*’” (E H Carr, *Socialism in one country*, 1924 -2, vol 2, sid 11).

Lenins skrifter har också gjorts till en slags ikon, en process som började månaderna efter hans död. Josef Stalins *Leninismens grunder* och *Leninismens problem* (1924) skapade en ikonbild av en Lenin som skulle passa den uppstigande byråkratin som övervakade urartningen av den ryska revolutionen. Således proklamerades teorin om ”socialism i ett land”, och det byråkratiska styret i Sovjetunionen övergav det världsomfattande revolutionära

perspektivet för att istället eftersträva stabilitet genom att anpassa sig till de fientliga kapitalistiska grannarna.

Man skapade en falsk ”leninism” som förkastade den revolutionära förflutna, men ändå hävdade kontinuitet med Oktoberrevolutionens erövringar. Det var en omvandling som tömde de revolutionära idéerna på innehåll och lät dem stelna till en uppsättning budord till gagn för de som hade makt att påtvinga sina tolkningar. ”Leninismen” skänkte en falsk legitimitet åt de som härskade medan de raserade Lenins revolutionära traditioner.

En uppsättning skrifter och idéer för att analysera och omvandla verkligheten till de förtrycktas förmån blev till en uppsättning lagar som syftade till att legitimera ett nytt socialt skikts förtryckande makt.

För alla som är aktiva i kampen för socialismen utgör denna vanliga uppfattning av Lenin ”Arvet som vi avsäger oss”, för att låna en titel från ett av Lenins tidiga verk. En annan och sannare förståelse av Lenin är nödvändig, en som inte tjänar en etablerad auktoritets intressen.

Detta är den utmaning som Le Blanc, bland andra författare, har tagit sig an – att se förbi figuren Lenin-som-ikon och istället se honom som ”en viktig person som man måste engagera sig i”. Som helhet är Le Blancs essäer en positivt inställd ”brottning med och lärande av de faktiska erfarenheter som förknippas med Lenin”.

Naturligtvis är Le Blanc inte tvungen att börja från noll. Han avvisar ”Stalins förfalskarskola” och följer den revolutionära tradition som är förbunden med Leo Trotskij, grundaren av Vänsteroppositionen i Sovjetunionens Kommunistiska Parti, som 1923 inledde kampen för ”Den nya kursen” och fortsatte denna strid till sin uteslutning 1927.

Trotskij försvarade och utvidgade Lenins idéer teoretiskt och praktiskt när han på 1930-talet bildade Fjärde Internationalen. Där samlade han kadrer på flera kontinenter för att formera den socialistiska revolutionens världsparti. Internationalen bedriver fortsatt sitt arbete, och dess sektioner är involverade i sociala protester och strider över hela världen.

Inom den internationella vänstern har kontroverser och debatter om Lenin och arvet från bolsjevikerna inte bara handlat om något tidsmässigt avläggset. Precis det motsatta! Även organisationer som hade sitt ursprung i den antistalinistiska vänstern och trotskismen har gått igenom politiska kriser i vilka Lenins teorier har spelat en betydande roll.

I USA, för trettio år sedan, började det tidigare trotskistiska Socialist Workers Party (SWP) att överge sitt revolutionära program och de traditioner det byggts på, delvis genomfört i en serie ”Leninlektioner”. Omvandlingen av SWP – med dess uteslutningar och påtvingade utträden – fick många av de uteslutna att ifrågasätta partiets arv. Hur kunde så mycket ha gått så fel?

Mer aktuellt, i Storbritannien ledde ett vida omtalat fall med anklagelser om sexuella förseelser av en ledare i brittiska SWP (inga relationer med SWP i USA) till ett antal beslut som var så kontroversiella att ett stort antal medlemmar lämnade partiet i protest. Den kombinerade effekten av dessa två händelser (trots att de är åtskilda av decennier), har på nytt utlöst kontroverser om det leninistiska förtruppens partiets natur och legitimitet, och har i vart och ett av länderna lett till skapandet av nya socialistiska organisationer.

Flera av nyckelfigurenerna i de aktuella debatterna var tidigare medlemmar i SWP i USA, såsom Le Blanc själv. I Storbritannien har ledare i brittiska SWP försvarat sina positioner i tryck och vid offentliga konferenser. Paul Le Blanc har kommit att bli en central figur i dessa debatter, och många av hans kommentarer har samlats i hans senaste bok. ”Ofullbordad leninism” är en samling av (huvudsakligen) tidigare publicerade essäer, artiklar, polemik och recensioner. Där ingår även akademiska och politiska föredrag som givits vid konferenser runt om i världen. Denna utformning av boken är ingen nackdel, med tanke på dess syfte.

Bokens ämnesområde – dess konflikter och kontroverser – har ofta utstakats av andra skribenter, vars åsikter har fått Le Blanc att gå i svaromål. Så ”Ofullbordad leninism” är inte en ny biografi över Lenin, inte en allomfattande kommentar till Lenins arbete. Bokens fokus, och dess samlande tema, är betydelsen av Lenins organisationsidéer och den aktuella relevansen för det som (ännu) inte existerar: ett arbetarklassens revolutionära förtruppssparti.

Det här är en bok som bara LeBlanc är kvalificerad att skriva. Han är professor i historia vid La Roche College och en revolutionär socialist med cirka 50 års erfarenhet. Tillsammans med Dianne Feeley skrev han den första pamflett som *Socialist Action* publicerade, ”Till försvar för den revolutionära kontinuiteten”. Han har författat ett flertal böcker, inklusive ”[Lenin och det revolutionära partiet](#)” och nyligen utgivna antologier om Lenin, Luxemburg och Trotskij. Han är nu medlem i *International Socialist Organisation*.

Intervju med Paul Le Blanc.

Fråga från Joe Auciello: Finns det en ”Lenins renässans” som är något mer än akademiska forskares obestridligen nyttiga arbete? De socialistiska organisationer som medvetet strävar efter att följa en leninistisk modell är ganska små och har litet inflytande inom proteströrelserna av idag. För flera år sedan påstod du att ”bolsjevikiska och leninistiska traditioner kommer fortsatt att locka och utvecklas av dagens och morgondagens revolutionära aktivister”. Var ser du sådana spännande saker?

Paul LeBlanc: Vi kan se en tydlig ökning av viktiga Lenin-studier, och relaterade studier, av Lars Lih, Bryan Palmer, August Nimtz, John Riddell, Alan Shandro, Tamás Krausz, Eric Blanc, och ett växande antal andra. Varför sker detta? Sådana saker skulle inte bli skrivna eller publicerade om de inte motsvarade ett ökande intresse från ett växande skikt av potentiella läsare. De skulle inte ha dykt upp om de inte var – för att låna en kapitalistisk term – *marknadsmässiga*.

Sådana arbeten dyker upp under perioder av ekonomiska, sociala och politiska kriser, som skapar sjunkande livskvalitet och ökande protester och uppror. Jag har personligen sett sådana rörelser, manifesterade på olika sätt, i olika delar av USA naturligtvis, och på så skilda platser som England, Australien, Turkiet, Kina, och Indien. Det är knappast så att en majoritet inom den växande floden av rebeller och aktivister har tagit till sig (eller ens har kännedom om) Lenin, men det finns två viktiga anknytningar.

Den mest elementära är denna: I själva hjärtat av den bolsjevikiska och leninistiska traditionen ligger kampen mot förtryck. Uppkomsten av sådana strider skapar en atmosfär i vilken det är troligt att det kan uppkomma ett växande intresse för revolutionära idéer, och traditioner associerade med Lenin. Detta hänger samman med den andra anknytningen: Lenin och hans kamrater tog tag i de mest akuta problemen för dem som hoppades bli av med förtrycket. I Marx’ anda utvecklade de en djup förståelse för sambandet mellan förtryckets natur och kapitalismens dynamik, klasskampens dimensioner och hur den kan utvecklas till effektiva strider för reformer och revolution, och hur socialister kan organisera sig på ett sätt så att de kan nå framgång.

Faktum kvarstår att, som du säger, ”socialistiska organisationer som medvetet strävar efter att följa en leninistisk modell är ganska små och har litet inflytande”. Men att *sträva efter* att följa denna modell och verkligen göra det är inte detsamma. Jag tror att organisationer som vill vara leninistiska inte är kapabla att ”följa denna modell”, dels på grund av den mycket annorlunda objektiva verklighet de befinner sig i, och dels eftersom det finns en fundamental missuppfattning av vad leninism betyder – om vi avser Lenins ”leninism”, hans grundläggande inriktning och politiska praktik. Jag kan kanske förklara vad jag menar när jag besvarar andra frågor som du ställer.

Fråga: Nyliga sociala uppror, som Occupy-rörelsen, utvecklades inte i en leninistisk riktning och har tynat bort. Du refererade till ”den organisatoriska förvirringens kaos” som existerade i Occupy-rörelsen. Denna situation återspeglade också en teoretisk förvirring. Lenins berömda sentens ”utan revolutionär teori skapas ingen revolutionär rörelse” verkade tveklöst bekräftad genom det negativa exemplet med det kollapsade Occupy-projektet. Men detta ger klen tröst. När det handlar om att bygga en frisk revolutionär organisation, vad har marxistisk och leninistisk teori att erbjuda i dagsläget på ett mer positivt sätt?

P.L.: En aspekt av den nuvarande kapitalistiska verkligheten som vi måste förstå – som marxister, som leninister, som trotskister – är att vår värld är ganska annorlunda från den på Marx', Lenins och Trotskijs tid. Vissa saker som de lade vikt vid var knutna till en mycket annorlunda situation än den vi står inför. Detta påverkade hur jag såg på Occupy-rörelsen, i vilken jag var ganska aktiv.

Lenin och Trotskij levde i en tid när det fanns en mäktig internationell arbetarrörelse, delvis med en mycket hög klassmedvetenhet, med en väl organiserad och mycket stor socialistisk komponent (senare kommunistisk), rotad i en mycket rik och omfattande subkultur av arbetarradikalism. Allt detta upplöstes under trycket från fascismen, ett andra världskrig och utvecklingen därefter.

Att proklamera den revolutionära marxismens sanningar under det sena 1900-talet – som många av oss ägnade oss åt – när det saknas en klassmedveten arbetarrörelse – kommer att ge andra avtryck än vad som gällde under Lenins och Trotskijs tid. (På ett sätt verkar arbetarrörelsen vara mer lik den på Marx' tid, under det tidiga 1860-talet – mycket underutvecklad och fragmenterad.)

Dagens arbetarrörelse (liksom den moderna arbetarklassen) har genomgått en process av omstrukturering. Occupy-rörelsen inkluderade stora och mycket breda sektorer av det som, i all praktisk mening, var arbetarklassungdom. Deras protest mot det tyranni som 1 procent av befolkningen bedriver över de 99 procenten fick en kraftfull genklang bland en majoritet av folket i USA – vilken i realiteten är arbetarklass, men identifierar sig själva brett som ”medelklass”.

Detta att Occupy-rörelsen inte förmådde samlas kring ett socialistiskt program var oundvikligt. De som blev bekymrade av detta hade orealistiska förväntningar. Inom detta massuppror kunde dock socialister stödja, delta och hjälpa till med praktiska och logistiska frågor. De kunde sprida socialistiska idéer som en del deltagare kunde fördjupa sig mer i, speciellt inför Occupys oundvikliga kollaps.

Sådana massfenomen som Occupy- och Black Lives Matter-rörelsen är en del av en omorganiseringsprocess med arbetarprotester, strider och medvetandegöranden. De är några av *förutsättningarna* för att återskapa en arbetarrörelse som kan utmana kapitalets makt och, slutligen, bygga en socialistisk framtid. Istället för att vara otålig med dessa rörelser, bör vi omfamna dem som delar i en process som får allt fler att studera och samla kraft från Marx', Lenins, Luxemburgs, Trotskijs, och andra revolutionära kamraters insikter.

Fråga: Demokratisk centralism är en organisationsprincip för ett revolutionärt parti, eller för en grupp som aspirerar på att bli ett. En kortfattad definition av demokratisk centralism är ”frihet i diskussion, enighet i aktion”. Ger detta verkligen någon brukbar vägledning? I den aktuella politiska kampen, ser vi inte där oftare ett mönster där demokratin inskränkts och centralismen stärkts, åtföljd av uteslutningar eller splittringar? Är detta problematiska mönster ett skäl till varför demokratisk centralism blivit en avgörande del i den aktuella debatten om leninismen?

P.L.: Vi behöver ytterligare en kategori. Vi har inget *revolutionärt parti* i USA, även om vi i högsta grad skulle behöva ett, och några av oss försöker göra vad vi kan för att få till stånd ett sådant. Det finns, som du säger, *grupper som aspirerar på att bli ett revolutionärt parti* – och detta skapar ofta, inom och mellan grupper, en problematisk dynamik som hindrar oss att få till stånd ett revolutionärt parti. I kontrast till detta finns det *andra grupper som försöker bidra till skapandet av ett revolutionärt parti, men som inser att de ensamma inte kan bli ett sådant*.

Grupper inom denna tredje kategori inser att (1) ett revolutionärt parti bara kan skapas när klassmedvetna skikt inom arbetarklassen är beredda att röra sig i denna riktning; (2) det måste finnas pågående processer som kan bidra till utkristalliseringen av ett sådant arbetarskikt; och (3) gruppen måste förena sig med revolutionärer i andra grupper, med radikaliserade aktivister som inte ingår i eller inte vill ingå i de existerande grupperna, och med folk som för *närvarande* varken är radikaler eller aktivister, och att tillsammans kommer vi alla – i framtiden – bidra till formeringen av det revolutionära parti vi behöver.

Jag instämmer i hur du definierar demokratisk centralism – *frihet i diskussion, enhet i handling*. Men dessa ord kan förstås och implementeras på mycket olika sätt. För en grupp som ser sig själv som bärare av den Revolutionära Sanningen, och aspirerar på att bli det revolutionära partiet, tenderar demokratisk centralism att definieras på ett inskränkt sätt, vilket (för att bevara gruppens förmåga att bli det rena revolutionära partiet) skapar en speciell ortodoxi som alla måste ansluta sig till, som begränsar diskussioner och skapar ett klimat i vilket disciplinära aktioner och splittringar blir alltför vanliga.

En mer hälsosam uppfattning av demokratisk centralism inbegriper ett kritiskt sinne, en öppenhet och ett politiskt mod, vilket kännetecknade det sätt på vilket Lenin, Trotskij, Luxemburg och andra likasinnade kamrater verkade. Åsiktsskillnader och klara oenigheter är normala och nödvändiga – speciellt i den komplexa verklighet vi står inför. Detta förstått, så kvarstår det faktum att revolutionära socialister måste arbeta tillsammans, som ett demokratiskt kollektiv, för att effektivt kunna befördra arbetarnas och de förtrycktas intressen, skapa förutsättningar för ett revolutionärt parti och bygga en socialistisk massrörelse som kan få till en revolutionär förändring.

Förstått på detta sätt, tror jag demokratisk centralism är en nödvändighet, men den kommer att vara mycket annorlunda från den ”demokratiska centralism” som praktiseras i grupper som har en bombastisk självuppfattning.

Fråga: I ”Oktobers lärdomar” (1924) skrev Trotskij: ”Den proletära revolutionen kan inte segra utan partiet, mot partiet eller med hjälp av ett surrogat för partiet. Det är den huvudsakliga lärdomen av de senaste tio åren” [efter den ryska revolutionen i oktober 1917]. Trotskij ställde misslyckandena för de socialistiska upproren i Tyskland, Finland och Ungern mot framgången för revolutionen i Ryssland. Han grundade, med andra ord, sin analys på levande historia. Men har värdet i dessa argument förändrats bara genom den tid som förflutit under de 90 år som gått sedan dessa ord skrevs? Har ett århundrade av revolutionär historia försvagat bolsjevismens tradition?

P.L.: Svaret på detta är ja och nej. Som du säger, ”har värdet i dessa argument förändrats bara genom den tid som förflutit” – saker kan självklart inte vara precis som de var för 90 år sedan. Men det finns vissa aspekter av den bolsjevikiska traditionen som, inte desto mindre, överlevt de väldiga förändringar som ägt rum under nio decennier. Jean-Paul Sartre sade en gång att detta att kapitalismen fortfarande existerar betyder att marxismen ”förblir filosofin för vår tid”, eftersom vi inte övervunnit de omständigheter som gjorde att Marx´ analys kom till. Jag tror att liknande påpekande kan göras om den bolsjevikiska traditionen.

Fråga: Kan vi uppriktigt och meningsfullt tala om leninismen som ”oavslutad”? Visserligen är ”Kapitalet” oavslutat; Marx levde inte länge nog för att fullborda sitt mästerverk. Lenin levde dock tillräckligt länge för att bygga och leda ett revolutionärt arbetarparti som avskaffade kapitalismen i Ryssland. Efter 1917 uttryckte han huvudsakligen sina idéer i (starkt polemiska) essäer och böcker, i polemik mot andra socialistiska skribenter och tendenser. Han grundade Kommunistiska Internationalen och skrev de 21 teserna, som antogs på Andra världskongressen och som definierade den standard som socialistiska partier skulle hålla sig till för att få ingå i Komintern. Så, vet vi verkligen inte vad leninism är?

P.L.: Vilka är dessa ”vi” som du refererar till? De flesta människor känner inte till termen *leninism*. Bland dem som känner till begreppet är det många som inte kan definiera det. Av dem som kan det finns en del som skulle mena att den är liktydig med den praktik och det tänkesätt som karakteriserade det byråkratiska, auktoritära och mordiska tyranniet som trädde fram i Ryssland, speciellt med Josef Stalins styre. Det finns andra som skulle associera det med praktiken och perspektiven bland olika vänstersektorer som proklamerar sig själva som ”leninister”. Ett mycket litet antal, jämfört med de andra som jag nyss nämnt, anser att Lenins och hans likasinnades ”leninism” – i kontrast till stalinismen och smågruppernas sektaristiska paradering under leninismens fana – representerade något betydelsefullt och nödvändigt för arbetarna och de förtryckta.

När några allvarliga personer på vänsterkanten annonserar att ”leninismen är död”, känner sig dessa ”vi” tvingade att säga: ”Nej, Lenin är inte död”. Då det är vår övertygelse att de flesta människor inte vet vad leninism verkligen är, har vi skyldighet att förklara det – inbegripet varför dess historia och innebörd delvis har blivit utplånad och förvrängd.

Som med allt liknande kan det finnas informationer och insikter som en del av oss inte har, och skillnader om hur man bäst ska förstå vad som verkligen hände i historien. Det finns en kollektiv återvinningsprocess för denna historiska leninism som är långt ifrån fullbordad, så också i denna mening är leninismen ”oavslutad”.

Det finns ytterligare ett sätt på vilket den är oavslutad, och detta hänger samman med Lenins metodologi. Verkligheten är dynamisk och oupphörligt föränderlig. Det finns alltid nya saker att förstå, nya analyser att utarbeta, revolutionära strategier som måste anpassas till nya situationer, nya taktiker som måste tänkas ut och nya vägar för att tillämpa en pröva-och-se-taktik.

Vår situation är inte en kopia av den som Lenin och bolsjevikerna mötte, och våra ansträngningar för att göra vad de gjorde kan bara lyckas om vi är kritiska och kreativa i vår applicering av deras angreppssätt. Detta är något som Lenin ofta framhöll i diskussioner med kamrater i olika partier inom Kommunistiska Internationalen, och det är viktigare nu än någonsin förr. I denna mening är leninismen också – och måste så vara – oavslutad.

Fråga: Till slut, en personlig och politisk fråga. Ditt sätt att debattera i skrift är alltid resonerande, vilket inte så ofta är fallet när skribenter på vänstersidan är oense. Jag uppfattar det som att du är försiktig med säkra påståenden, att du inte driver en ståndpunkt längre än vad som är realistiskt; du ger en hederlig och opartisk bedömning av motsatta idéer, som alla presenteras korrekt. Om stil och tonläge representerar politik, vad säger din stil och ton om din politiska hållning?

P.L.: Det personliga här tolkas bäst politiskt – precis som du antyder. Genom åren har jag tvingats erkänna att det var meningslöst för mig att kopiera stilen hos Marx, Lenin eller Trotskij, eftersom jag helt säkert inte är någon av dessa, och var och en av oss måste finna sin egen röst. Men speciellt i dagens läge är det nödvändigt att inte hänge sig åt mer-revolutionär-än-du-pretentioner eller vänster-polemisk posering.

Vi måste göra fyra saker. En är att tänka igenom saker så noga vi kan för att klura ut hur den värld vi lever i verkligen hänger samman. En annan är att inse att detta inte är en individuell utan en kollektiv uppgift. I detta sammanhang kan vi inte ha råd att avfärda andra som tycker annorlunda; inte vara rädda för att vara oense om något som vi tycker är fel. Vi måste gripa tag i de element av sanning som finns i andras åsikter för att stärka vår egen förståelse.

Och om vi är uppriktiga i vår strävan att vinna fler och fler för det socialistiska och revolutionära perspektivet, måste vi presentera dessa perspektiv på ett sätt som tillåter att de förstår och tar till sig dessa perspektiv.

Vad stod Lenin för?

Lenins ganska föga originella utgångspunkt (som delades med Marx och andra) är en tro på den socialistiska teorins och praktikens nödvändiga förbindelse med arbetarklassen och arbetarrörelsen. Denna grundläggande inriktning ligger till grund för det mesta som Lenin säger. Det är grunden till andra centrala perspektiv som man kan hitta i hans skrifter:

- en förståelse av att arbetarklassen måste vara politiskt oberoende under den politiska och sociala kampen, och måste få herraväldet (eller hegemonin) om denna kamp ska segra;
- en förståelse av behovet av ett socialistiskt och proletärt stöd till alla förtrycktas kamp;
- en helgjuten syn på organisationen som är praktisk, demokratisk och revolutionär;
- utvecklingen av enhetsfronttaktiken, där olika politiska krafter kan arbeta tillsammans för gemensamma mål utan att de revolutionära organisationerna undergräver sin förmåga att ge verkligt revolutionära perspektiv till den rådande kapitalismen;
- ett allvarligt menat intellektuellt och praktiskt utnyttjande av den marxistiska teorin (utan dogmatism eller sekterism);
- en taktik för att inlemma kampen för reformer i den revolutionära strategin;
- en anmärkningsvärd förståelse av hur den demokratiska kampen övergår i en socialistisk revolution;
- en strävan efter en allians mellan arbetare och bönder;
- en genomgripande analys av imperialismen och nationalismen;
- en livskraftig revolutionär internationalistisk taktik.

Dessa punkter är hämtade ur Paul LeBlancs bok "Ofullbordad Leninism".

Översättning: B Svensson